

Włączanie Kwalifikacji Rynkowych do ZSK - charakterystyka podmiotów wnioskujących oraz kwalifikacji

Komunikat z badania

„Ewaluacja procesu włączania kwalifikacji spoza systemu oświaty i szkolnictwa wyższego do ZSK”
zrealizowanego w ramach projektu „Wspieranie realizacji II etapu wdrażania Zintegrowanego Systemu Kwalifikacji na poziomie administracji centralnej oraz instytucji nadających kwalifikacje i zapewniających jakość nadawanych kwalifikacji”

Warszawa 2020

WSTĘP

W dokumencie zaprezentowano wybrane wyniki zrealizowanego przez Instytut Badań Edukacyjnych badania „Ewaluacja procesu włączania kwalifikacji spoza systemu oświaty i szkolnictwa wyższego do ZSK”. Skupiono się przede wszystkim na podmiotach wnioskujących oraz kwalifikacjach rynkowych włączanych do systemu. W pierwszej części opracowania przywoływane są wyniki internetowej ankiety (CAWI, tj. *Computer-Assisted Web Interview*) oraz indywidualnych wywiadów pogłębionych (IDI, tj. *Individual In-depth Interview*)¹. Druga część prezentuje rezultaty analizy opisów kwalifikacji zgłoszonych do Zintegrowanego Systemu Kwalifikacji.

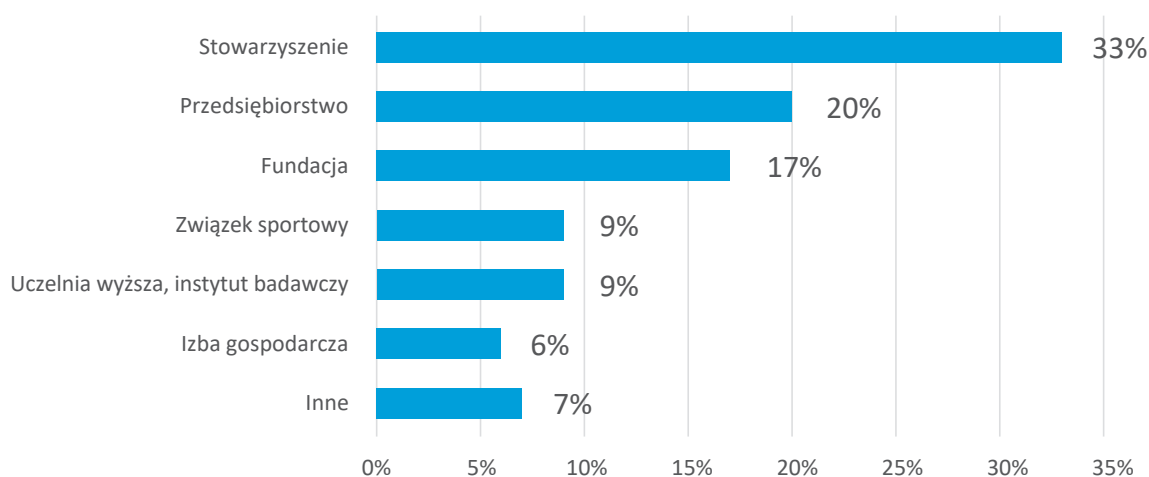
¹ Badaniem CAWI zostały objęte wszystkie podmioty, które do lipca 2019 r. zgłosiły do ZSK kwalifikację rynkową (n=78). Kwestionariusz ankiety wypełniło 59% wnioskodawców. W ramach badania IDI przeprowadzono 18 wywiadów z przedstawicielami podmiotów wnioskujących. Analiza objęła 262 formularze, tj. wszystkie kwalifikacje zgłoszone do ZRK do 5.08.2019 r., które uzyskały pozytywną ocenę na etapie oceny formalnej, niezależnie od ich dalszego statusu (kwalifikacje znajdujące się w procesie rozpatrywania wniosku, kwalifikacje włączone oraz funkcjonujące).

1. PODMIOTY WNIOSKUJĄCE O WŁĄCZENIE KWALIFIKACJI DO ZSK

Jakie podmioty najczęściej składają wnioski o włączenie kwalifikacji?

Wyniki badania ankietowego wskazują, że dominującym typem organizacji, które zdecydowały się zgłosić kwalifikację rynkową do ZSK były stowarzyszenia (wykres 1). Stanowiły one 33% wszystkich badanych, przy czym 2/3 z nich miało charakter branżowy, a 1/3 charakter inny niż branżowy. Często w działania związane z ZSK angażowały się przedsiębiorstwa (20%) oraz fundacje (17%). Rzadziej wśród wnioskodawców pojawiały się związki sportowe (9%), uczelnie wyższe lub instytuty badawcze (9%) oraz izby gospodarcze (6%).

Wykres 1. Podmioty wnioskujące wg typów organizacji [w % wnioskodawców, n=46]

Źródło: IBE, badanie ankietowe CAWI z podmiotami wnioskującymi

W badaniu ankietowym udział wzięli reprezentanci podmiotów wnioskujących, którzy byli najlepiej zorientowani w kwestiach związanych z funkcjonowaniem ZSK. Dlatego też istotne wydaje się określenie, jakim doświadczeniem dysponowali. W tym kontekście, badanych można podzielić na trzy grupy: 1/3 z nich stanowiły osoby, które były czynnie zaangażowane we włączenie jednej kwalifikacji. W drugiej grupie znalazły się osoby, które były bezpośrednio zaangażowane w proces włączania 2 lub 3 kwalifikacji, natomiast trzecią stanowiły osoby uczestniczące we włączaniu 4 lub więcej kwalifikacji.

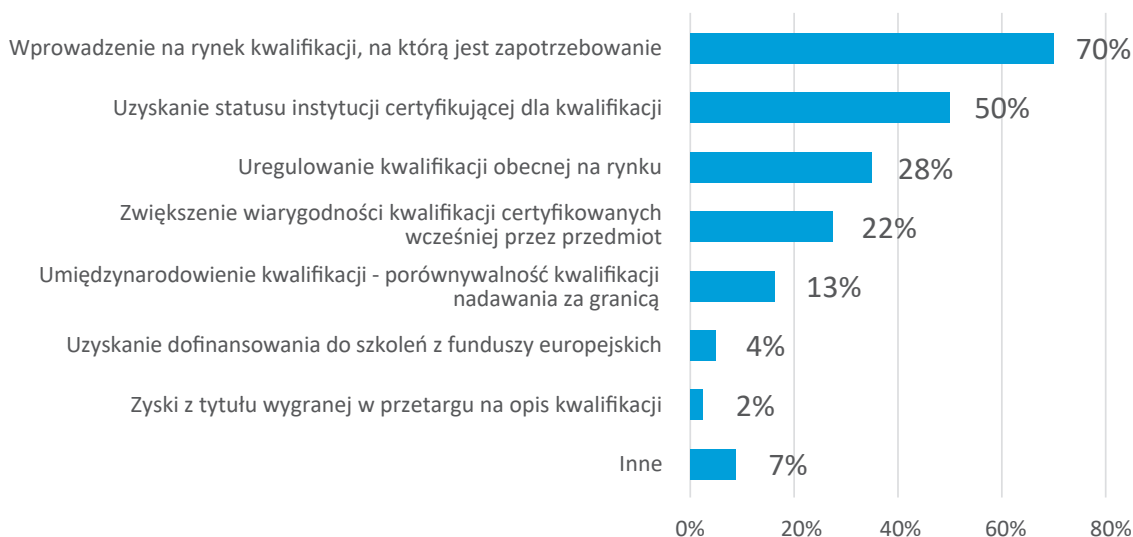
Dlaczego podmioty zdecydowały się włączyć kwalifikację rynkową do ZSK?

Wyniki badania ankietowego wskazują, że decyzja o włączeniu kwalifikacji rynkowej do ZSK najczęściej była motywowana dostrzeganymi potrzebami rynku pracy (wykres 2). Odpowiedź „wprowadzenie na rynek kwalifikacji, na którą jest zapotrzebowanie” wybrało aż 70% badanych przedstawicieli wnioskodawców.

Wskazywanym w drugiej w kolejności powodem złożenia wniosku było uzyskanie statusu instytucji certyfikującej dla kwalifikacji – na ten aspekt zwróciła uwagę

połowa badanych (50%). Rzadziej odwoływano się do potrzeby uregulowania kwalifikacji obecnej na rynku (28%) oraz zwiększenia wiarygodności kwalifikacji certyfikowanych wcześniej przez podmiot (22%).

Wykres 2. Motywacje podmiotów do zgłoszenia kwalifikacji rynkowej [w % wnioskodawców, n=46]

Źródło: IBE, badanie ankietowe CAWI z podmiotami wnioskującymi

Motywacje do włączenia kwalifikacji rynkowych zostały pogłębione w ramach indywidualnych wywiadów z przedstawicielami wybranych podmiotów wnioskujących.

Bazując na materiale zebrany w toku wywiadów, argumentację respondentów można podzielić na dwa wątki narracyjne. Pierwszą z perspektyw określono mianem „my”. Przyjmując ją, badani koncentrują się na możliwościach i korzyściach wynikających ze zgłoszenia kwalifikacji dla podmiotu wnioskującego. Ich argumentacje odwołują się m.in. do strategii biznesowej organizacji (planowanie certyfikowania kwalifikacji w przyszłości, wzmocnienie własnej oferty edukacyjnej lub szkoleniowej), rozwoju kapitału ludzkiego (nabycie przez pracowników nowych doświadczeń i umiejętności, poznanie ZSK) oraz swego rodzaju poczucia misji (możliwość kształtowania systemu, bycie wśród „pionierów”).

Druga perspektywa jest zogniskowana na wątku „oni”. Badani ujmują go bardzo szeroko i rozumieją jako projektowanie kwalifikacji dla własnej branży (np. poprzez podniesienie jakości świadczonych usług, uwiarygodnienie lub podniesienie prestiżu kwalifikacji), jej pracowników i pracodawców (np. poprzez ułatwienie rekrutacji), edukacji (jako odpowiedź na dostrzeganą nieadekwatność systemu edukacji formalnej) i społeczeństwa. Kierunek narracji wiedzie zatem „na zewnątrz”, czyli w centrum motywacji stawia otoczenie podmiotu.

Perspektywa „my” i „oni” nie jest równoznaczna z podziałem „misja” - „biznes”. Analiza materiału wskazuje, że tak wyraźne rozróżnienie nie występuje w wypowiedziach respondentów lub występuje jedynie w znikomym stopniu. Motywy „my” i „oni” przeplatają się ze sobą w prowadzonej narracji, wskazując tym samym, że możliwe jest istnienie „misji o potencjale biznesowym” lub „biznesu z misją”.

Jaka część podmiotów wnioskujących planuje w przyszłości certyfikować kwalifikacje rynkowe?

Rezultaty badania ankietowego wskazują, że zdecydowana większość wnioskodawców (83%) złożyła wniosek o przyznanie statusu instytucji certyfikującej dla zgłoszonej kwalifikacji. Co ważne, wśród pozostałych 17% podmiotów, które jeszcze tego nie zrobiły, niemal wszystkie planowały uzyskać status instytucji certyfikującej w przyszłości (15%), a jedynie nieliczni w ogóle nie brali tego pod uwagę (2%). Widać, że system zdominowany jest przez podmioty, które - nawet jeśli nie wskazywały uzyskania statusu instytucji certyfikującej jako jednej z głównych motywacji włączenia kwalifikacji do ZSK - i tak planują pełnić tę funkcję.

Wyniki pokazują zatem, że przyszłe certyfikowanie kwalifikacji jest naturalną konsekwencją jej zgłoszenia do ZSK.

2. KWALIFIKACJE RYNKOWE ZGŁOSZONE DO ZSK

W tej części badania skupiono się na wybranych wynikach analizy opisów kwalifikacji rynkowych i rzemieślniczych, które zostały zgłoszone do ZSK. Przedstawiane rezultaty należy traktować jako obraz systemu w danym punkcie czasu, gdyż odnoszą się one do wszystkich opisów kwalifikacji, niezależnie od tego, na jakim etapie procesu włączania kwalifikacji do ZSK znajdowały się wnioski.

Jakich obszarów dotyczą kwalifikacje zgłoszone do ZSK?

W związku z tym, że podmioty wnioskujące zobowiązane są do przypisania zgłoszonej kwalifikacji do kodu dziedziny kształcenia według Polskiej Klasyfikacji Edukacji (PKE), możliwa była ocena częstości występowania kwalifikacji w ramach poszczególnych grup kształcenia. Analizy wskazują, że najczęściej wybieranymi grupami kształcenia były usługi, które stanowiły 26% wszystkich kwalifikacji zgłoszonych do ZSK. Należy przy tym zauważyć, że grupa ta jest bardzo szeroka i zróżnicowana, gdyż obejmuje takie obszary, jak: gastronomia, turystyka, sport, transport i ochrona.

Znaczna część, bo około 23% kwalifikacji, należała do grupy kształcenia obejmującej nauki społeczne, gospodarkę i prawo. Rzadziej wskazywane były nauki techniczne (technika, przemysł, budownictwo - łącznie 16%), nauki humanistyczne i sztuka (13% - w przypadku których, większość kwalifikacji przypisana została do jednego konkretnego obszaru kształcenia, tj. rzemiosła) oraz nauki medyczne (10%).

Jaki poziom Polskiej Ramy Kwalifikacji wskazywany był w opisach?

Przygotowując opis kwalifikacji konieczne jest przypisanie odpowiedniego poziomu Polskiej Ramy Kwalifikacji (PRK). Z danych wynika, że w przypadku około połowy kwalifikacji zgłaszanych do ZSK wskazany został 4 poziom PRK (26% opisów kwalifikacji) lub 5 poziom PRK (25%).

Relatywnie często pojawiały się również kwalifikacje z 3 i 6 poziomu PRK (odpowiednio: 20% i 18%). Z kolei kwalifikacje z pozostałych poziomów zdarzały się znacznie rzadziej i dotyczyły, w zależności od poziomu, od 2% do 5% analizowanych formularzy.

Dla kogo projektowane są kwalifikacje zgłoszone do ZSK?

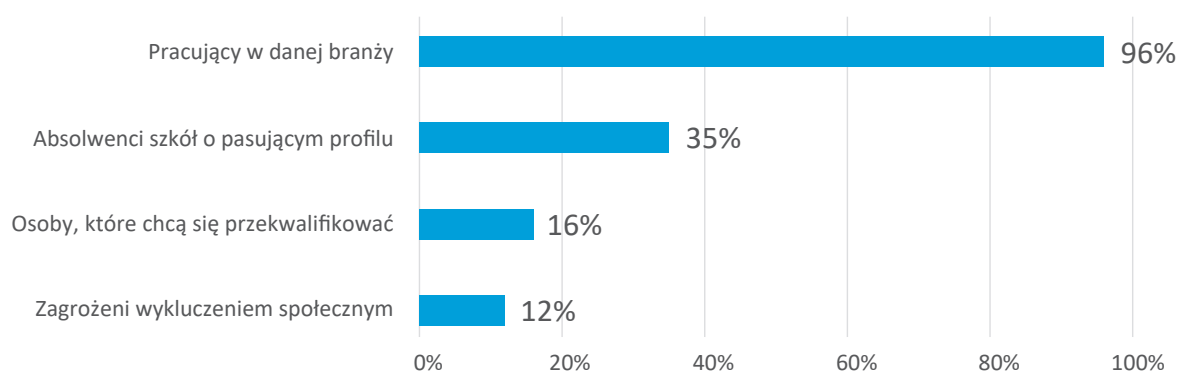
Decyzja o zgłoszeniu do ZSK nowej kwalifikacji często powiązana jest z istnieniem zapotrzebowania ze strony branży, w ramach której kwalifikacja ta może być wykorzystywana. Fakt ten potwierdzają wnioski dotyczące odniesień stosowanych przez podmioty wnioskujące przy ocenie zapotrzebowania na kwalifikacje.

Analiza treści opisów kwalifikacji wskazuje, że odniesienie do sytuacji w branży, z którą powiązana jest dana kwalifikacja (np. poprzez odwołanie się do popytu na kwalifikację w branży), pojawiło się w zdecydowanej większości, bo aż w 92% przypadków. Dla porównania, do zapotrzebowania ze strony użytkowników

indywidualnych kwalifikacji odwołano się w 42% opisów kwalifikacji, natomiast odniesienie do legislacji, (tj. obowiązujących bądź planowanych przepisów prawa, które sprzyjać mogą popytowi na daną kwalifikację) pojawiło się w 12% formularzy. W uzasadnieniach dotyczących włączenia kwalifikacji rynkowych do systemu dominuje więc uwzględnianie perspektywy branży i jej potrzeb.

W opisie istotne jest także określenie, do jakiego typu użytkowników indywidualnych skierowane są kwalifikacje zgłaszane do systemu oraz w jaki sposób mogą - zgodnie z zapisami zawartymi w ich opisach - zostać przez tych użytkowników wykorzystane. Wyniki analiz opisów wskazują, że niemal wszystkie kwalifikacje mają umożliwić znalezienie zatrudnienia (prawie 100%). Z kolei w ponad 1/3 opisów kwalifikacji (37%) zawarto informację, że zdobycie kwalifikacji umożliwi dalsze uczenie się.

Wykres 3. Adresaci kwalifikacji wskazani w formularzach opisów [w % opisów kwalifikacji, n=262]

Źródło: IBE, analiza opisów kwalifikacji rynkowych zgłoszonych w ZRK

Biorąc pod uwagę adresatów kwalifikacji², najczęściej pojawiało się odniesienie do osób pracujących w branżach odpowiadających przedmiotowi kwalifikacji. Osoby takie wskazywane były w 96% opisów kwalifikacji (wykres 3). W przypadku 35% opisów pojawiali się absolwenci szkół o profilu odpowiadającym przedmiotowi kwalifikacji. Jedynie w 16% formularzy wskazywano osoby, które chciałyby się przekwalifikować (np. zmienić wykonywany zawód lub branżę).

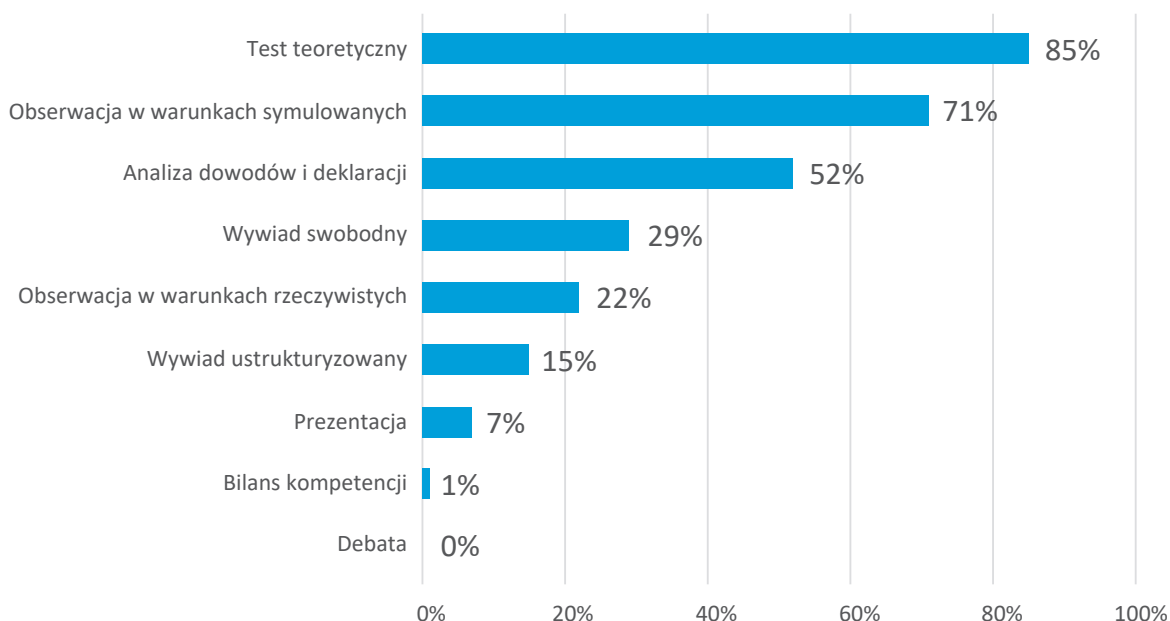
Relatywnie rzadko pojawiały się również grupy osób, które są zagrożone wykluczeniem społecznym, takie jak: osoby z niepełnosprawnościami, bezrobotni, kobiety samotnie wychowujące dzieci, itd. Dotyczyło to łącznie 12% formularzy.

Jakie metody weryfikacji osiągnięć zostały uwzględnione w opisach kwalifikacji?

W badaniu sprawdzono również częstość występowania metod walidacji, które zostały opisane przez IBE w Katalogu Metod Walidacji³.

² Pole w formularzu opisu dotyczące grup osób, które mogą być zainteresowane uzyskaniem kwalifikacji.

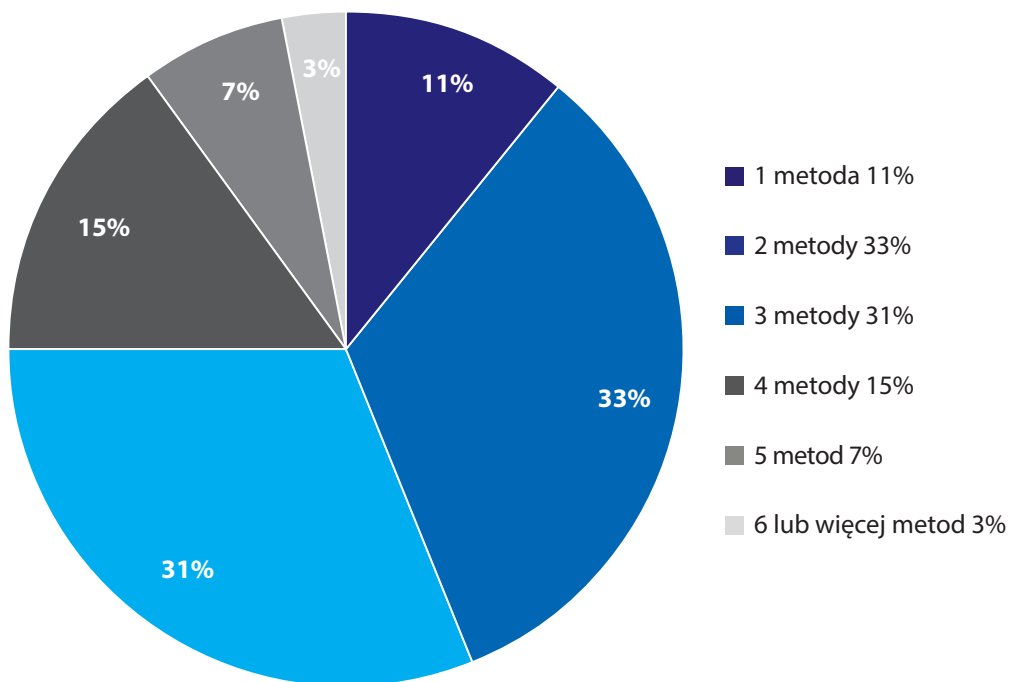
³ Katalog Metod Walidacji stanowi narzędzie wspierające projektowanie i doskonalenie procesu efektów uczenia się. W katalogu opisanych zostało 10 metod walidacji, tj.: analiza dowodów i deklaracji, bilans kompetencji, obserwacja w warunkach rzeczywistych, obserwacja w warunkach symulowanych, wywiad swobodny, wywiad ustrukturyzowany, prezentacja, test teoretyczny, debata swobodna oraz debata ustrukturyzowana.

Wykres 4. Proponowane w opisach kwalifikacji metody walidacji efektów uczenia się [w % opisów kwalifikacji, n=262]

Źródło: IBE, analiza opisów kwalifikacji rynkowych zgłoszonych w ZRK

Biorąc pod uwagę kwalifikacje zgłaszane do systemu (wykres 4), najczęściej wskazywanymi w opisach metodami walidacji były: test teoretyczny (85% kwalifikacji) oraz obserwacja w warunkach symulowanych (71%). Często pojawiała się analiza dowodów i deklaracji, która została uwzględniona w przypadku około połowy kwalifikacji (52%). W wymaganiach dotyczących walidacji rzadziej uwzględniano takie metody jak: wywiad swobodny (29%), obserwacja w warunkach rzeczywistych (22%), wywiad ustrukturyzowany (15%) i prezentacja (7%). Najmniej popularnymi metodami były: bilans kompetencji oraz metoda debaty (zarówno swobodnej, jak i ustrukturyzowanej), która nie została wskazana w ani jednym formularzu.

W związku z tym, że proces walidacji danej kwalifikacji może opierać się na kilku wspomnianych wyżej metodach, istotne jest określenie, jak wiele z nich jest uwzględnianych w formularzach opisów. Analizy wykazały, że stosunkowo rzadko zdarza się, aby w ramach opisu kwalifikacji wskazywana była tylko jedna metoda walidacji efektów uczenia się. Taka sytuacja ma miejsce jedynie w przypadku 11% kwalifikacji (wykres 5). Najczęściej uwzględniane są dwie (33%) lub trzy (31%) metody walidacji, rzadziej cztery (15%). Pięć lub więcej metod walidacji pojawiło się w 10% opisów kwalifikacji, w tym sześć lub więcej - jedynie w 3%.

Wykres 5. Liczba metod walidacji wskazywanych w opisach kwalifikacji [w % opisów kwalifikacji, n=262]

Źródło: IBE, analiza opisów kwalifikacji rynkowych zgłoszonych w ZRK

ZAKOŃCZENIE

W niniejszym komunikacie skupiono się na wybranych rezultatach badania „Ewaluacja procesu włączania kwalifikacji rynkowych do ZSK”. Istotne było przede wszystkim pokazanie różnorodności organizacji decydujących się zaangażować w działania związane z systemem, ich motywacji oraz ogólnego obrazu rezultatów tych działań, czyli kwalifikacji rynkowych, które zostały przez nie opisane i zgłoszone do ZSK.

Dane zbierane w toku realizowanych przez IBE badań związanych z ZSK są szczegółowo analizowane i mają dostarczyć wiedzy na temat aspektów, które są niezwykle ważne dla organizacji zaangażowanych w system. Wnioski z badań przekazywane są podmiotom odpowiedzialnym za koordynowanie i rozwój systemu, w tym Ministrowi Edukacji Narodowej.

Dziękujemy wszystkim naszym respondentom za czas poświęcony na udział w realizowanych przez IBE badaniach.